

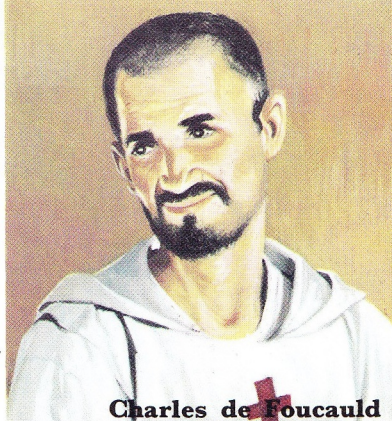
Franse vlag in de Sahara

De geschiedenis van Noord-Afrika en de Sahara in de 19e en de 20e eeuw is hoofdzakelijk verbonden met de koloniale expansiepolitiek van Frankrijk tijdens deze eeuwen. Het begon onder de regering van Karel X (1824-1830). In Frankrijk zelf groeide de ontevredenheid, omdat de adel en de geestelijkheid een te grote macht toegekend kregen. Daarom moest de verovering van Algiers in 1830 als een buitenlands succes de wonde helen. De Fransen hadden reeds in de 17e eeuw een vergeefse strijd gevoerd tegen de beruchte Barbarijse zeerovers, die in de 17e en de 18e eeuw de Middellandse Zee onveilig maakten. In 1827 was een scherp conflict ontstaan tussen de dey van Algiers, eigenlijk een Turkse sultan, en de Franse consul in verband met een levering van graan. Tijdens de onderhandelingen sloeg de dey de Franse consul met een vliegmepp-

per! Dat deed de maat overlopen en Karel X zond een leger van 36 000 man, dat in juli 1830 Algiers veroverde. Maar daarna begon pas de eigenlijke strijd. Abdel-Kader, die de verpersoonlijking van de muzelmanse weerstand tegen de Fransen werd, proclameerde na de val van Constantine in 1837 de Heilige Oorlog. Na 1841 werd de strijd heviger. Het Franse leger stond onder leiding van maarschalk Bugeaud, die reeds als korporaal aan de slag te Austerlitz deelnam. Abdel-Kader was niet groot, maar hij bezat een edel en elegant voorkomen. Hij was het type van de zuivere Arabier, begaafd met militair inzicht en dichterlijk talent. In 1844 werd Abd-el-Kader, bij wie zich de Marokkanen hadden aangesloten, bij Isly zwaar geslagen. Zijn strijd werd hopeloos en hij moest zich in 1847 overgeven. Abd-el-Kader

verloor hierbij zijn familie, zijn schat, zijn archieven, 15 000 manschappen en 50 000 runderen! Hij bracht 5 jaar door in een Franse gevangenis en werd uiteindelijk door Napoleon III op zijn erewoord vrijgelaten. De grote man van Algiers trok zich terug en vestigde zich te Damascus. Toen zich ook hier incidenten met de Fransen voordeden, gedroeg hij zich ridderlijk ten hunnen opzichte. De val van Algiers was het startsein voor de Fransen om naar Noord-Afrika uit te wijken. Algerië werd als een deel van Frankrijk beschouwd en onderverdeeld in departementen. Men legde spoorwegen aan en van 1865 af konden zelfs inboorlingen Frans burger worden. Daarmee was de strijd in Noord-Afrika niet afge-

Charles de Foucauld

lopen. Kabylië en de zuidelijke oasen bleven zich tegen de Franse indringers verzetten. De Frans-Duitse oorlog (1870-71) verzwakte de positie van Frankrijk in Algerië. Gelukkig slaagde admiraal de Gueydon erin de orde te herstellen en het bestuur beter te organiseren. Van het ogenblik af, dat de Toearegs zich hadden onderworpen, lag de grote woestijn voor de Franse expansie open. In 1881 werden ook Tunesië en in 1912 Marokko aangehecht. Tunesië had nog lange tijd na de verovering van Algiers van zeeroverij geleefd. De Fransen poogden verdragen met Tunesië te sluiten, maar de moeilijkheden duurden voort. In april 1881 trok een Frans leger van 30 000 man Tunesië binnen en maakte er een protectoraat van. Ook in Marokko liepen de verrichtingen niet van een leien dakje, vooral omdat andere grote Europese mogendheden, voornamelijk Spanje en Duitsland, Frankrijk in de weg stonden: Marokko was immers van groot strategisch belang. Vlak bij de Straat van Gibraltar gelegen, beheerste het de toegang tot de Middellandse Zee. Toch haalden de Fransen uiteindelijk hun slag

thuis en generaal Lyautey speelde het met betrekkelijk weinig bloedvergieten klaar, om de Franse macht in Marokko te doen erkennen en de schijn te geven, dat een "vredelievende indringing" was tot stand gekomen. Toch zou het nog jaren duren vooraleer alle volksstammen volledig onderworpen waren. De Franse expansiepolitiek had natuurlijk voor gevolg gehad, dat een groot aantal manschappen moesten worden ingezet. Dat men voor dergelijke veldtochten in een moordend klimaat en tegen fanatieke en krijgslustige bevolkingen geen beroep kon doen op gewone soldaten, gaf aanleiding tot het oprichten van het beruchte Vreemdelingenlegioen. Het bestond van bij het begin uit avonturiers, deserteurs, werklozen, afkomstig uit vreemde landen. Het legioen stond open voor alle mannen van 18 tot 40 jaar. Men nam vrijwillig dienst, onder zijn eigen naam of onder een pseudoniem, voor een tijd van vijf jaar. Vóór 1940 telde het Vreemdelingenlegioen 30 000 manschappen. In 1940 werd het ontbonden, maar in 1946 weer opgericht: 10% waren Fransen, 90% vreemdelingen. Een zeer mooie figuur uit de Franse expansieperiode is Charles de Foucauld (1858-1916), de ontdekkingsreiziger van Marokko en de kluizenaar van de Sahara. Hij was eerst een tijdlang cavalerie-

De Franse koloniale expansie heeft in de 19e en 20e eeuw haar stempel op de lantsbestemming van Noord-Afrika en de Sahara gedrukt. De grootste weerstand kwam van Abd-el-Kader, die echter, na jarenlange verbeterd strijd, Algerië aan de Fransen moest prijsgeven. Nadien volgden Tunesië en Marokko. De Franse kluizenaar Charles de Foucauld leefde onder de Toearegs en liet over deze volksstam belangrijke wetenschappelijke bijdragen na.

officier, maar in 1890 werd hij trappist en trok nadien als kluizenaar naar de oase Beni Abbès in Zuid-Algië en in 1905 naar de nog eenzamer oase Tamanrasset in het Ahaggargebergte. Hij was bovendien een wetenschapsman die zich bezighield met de studie van de taal, de geschiedenis en de zeden van de Toearegs. Hij legde zijn werk vast in allerlei geschriften. Toen tijdens Wereldoorlog I de Toearegs in opstand kwamen tegen het Franse gezag, dat voor een groot gedeelte hun karavaanhandel had ondermijnd, werd deze wijze man hiervan het slachtoffer.

